

سند مشترک دو سازمان آرتیکل ۱۹ و اکسس ناو برای تسلیم به بررسی دوره‌ای همگانی جمهوری اسلامی ایران (یو پی آر)

جهت این که مورد نظر ۳۴ امین دوره گروه کاری در نوامبر ۲۰۱۹ قرار بگیرد
۴ آوریل ۲۰۱۹

خلاصه

۱. دو سازمان آرتیکل ۱۹ و اکسس ناو در آستانه دور سوم بررسی دوره‌ای همگانی جمهوری اسلامی ایران سند کنونی را تسلیم می‌کنند. در این سند ما به تحولات موجود در رابطه با حق آزادی بیان و حقوق مرتبط با آن پرداخته‌ایم.

۲. اطلاعات آمده در این سند بر بنیان نظارت و پژوهش درباره آزادی بیان در ایران است که توسط «آرتیکل ۱۹» انجام شده، مشخصاً در مورد حقوق دیجیتال^۱ و همچنین تحولات مربوط به آزادی اطلاعات.^۲

۳. دولت رئیس‌جمهور روحانی در حالی سر کار بوده که اوضاع حقوق بشر بدتر شده. در مورد اعمال اکثریت عظیم پیشنهادهای «یو پی آر» که در سال ۲۰۱۴ دریافت شدند هیچ پیشرفتی انجام نشده؛ در بسیاری موارد عقب‌گرد چشمگیر هم صورت گرفته. چارچوب قانونی به شدت محدودکننده همچنان مورد سواستفاده قرار می‌گیرد تا صداهای مخالف هدف گرفته شوند از جمله مدافعین حقوق بشر، روزنامه‌نگاران و وکلای حقوق بشر. معترضین مسالمت‌آمیز تحت سرکوب شدید و از جمله استفاده غیرقانونی از زور و دستگیری‌های دسته‌جمعی خودسرانه قرار گرفته‌اند. آزادی بیان در اینترنت تحت فشار بی‌سابقه قرار گرفته و مقامات به دنبال کنترل شدیدتر دسترسی و انتشار اطلاعات در اینترنت هستند.

۴. از جمله قدم‌های مثبت این است که اعمال قوانین مربوط به آزادی اطلاعات آغاز شده گرچه انجام اصلاحات بیشتر برای تضمین کامل این حق همچنان جای کار بسیار دارد.

همکاری با روندهای ویژه سازمان ملل

^۱ «جای تنگ اینترنت: اینترنت در زمان بحران اقتصادی»، آرتیکل ۱۹، اکتبر ۲۰۱۸، https://www.article19.org/wp-content/uploads/2018/10/TTN-6_Eng_10.18.pdf

^۲ ایران: قانون دسترسی به اطلاعات ابزار مهمی در اختیار فعالین زیست محیطی قرار می‌دهد. آرتیکل ۱۹، ژوئیه ۲۰۱۸، <https://www.article19.org/resources/iran-access-to-information-law-provides-important-tool-for-environmental-activists/>
«ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آرتیکل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، https://www.article19.org/wp-content/uploads/2017/09/Iran-FOI-review_Sept_2017-1.pdf

۵. ایران در «یو پی آر» قبلی پنج پیشنهاد مربوط به همکاری با روندهای ویژه سازمان ملل را پذیرفت و از جمله پذیرفت که تقاضای بازدید گزارشگران ویژه از کشور را در نظر بگیرد.³ ایران در ضمن به هفت درخواستی که خواهان تسهیل بازدید گزارشگر ویژه در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران می‌شدند توجه نشان داد.⁴ دولت ایران در دوره تحت بازمینی به تسهیل بازدید هیچ یک از گزارشگران ویژه سازمان ملل نپرداخته است، علیرغم دعوت بازی که در سال ۲۰۰۲ انجام داده بود.

۶. دولت به سیاست عدم همکاری خود ادامه داده و دست به تلاش‌های مداوم و متمرکز برای اختلال در کار گزارشگران ویژه سازمان ملل زده است. گزارشگر ویژه سابق، عاصمه جهانگیر در طول دوره خود از نوامبر ۲۰۱۶ تا درگذشت ناگهانی‌اش در فوریه ۲۰۱۸ شاهد حملات ایرنا، خبرگزاری مرتبط با دولت، علیه شخصیت و اعتبار خود بود از جمله گزارش‌های دروغی که مدعی شد او می‌خواهد برای بدنام کردن مقامات ایران از عربستان سعودی بازدید کند.⁵ گزارشگر کنونی، پروفیسور جاوید رحمان، نیز از زمان انتصاب خود مورد انتقاد قرار گرفته و بخصوص مورد این اتهام که فعالیت‌هایش سیاسی، جهت‌دار و مرتبط با دشمنان ایران است.⁶

پیشنهادها

— همکاری با سازمان ملل متحد، بخصوص دفتر کمیسیونر عالی حقوق بشر و روندهای ویژه شورای حقوق بشر از طریق تسهیل بدون تاخیر دیدار گزارشگر ویژه در موضوع ایران.

چارچوب قانونی برای آزادی بیان

۷. ایران در سال ۲۰۱۴ پیشنهادهای موجود در مورد تقویت و بهبود آزادی بیان در کشور را پذیرفت⁷ و پیشنهادهای مشخص در مورد لغو تمامی موادی که آنرا بیش از حد لازم محدود می‌کنند مورد توجه قرار داد.⁸ محدودیت‌های زیادی وسیع و مبهم هم در چارچوب قانون اساسی ایران و هم در قانون مجازات اسلامی باقی مانده‌اند که منطبق با قانون بین‌المللی حقوق بشر نیستند.

۸. اصل ۲۴ قانون اساسی ایران ضمانت‌های محدودی درباره حق آزادی بیان ارائه می‌کند و اعلام کرده که «نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند.»⁹ اما این حق با این شرط وسیع محدود شده که «مگر آن که مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد.»

³ ۱۳۸۰،۷۷؛ ۱۳۸۰،۷۹؛ ۱۳۸۰،۸۰؛ ۱۳۸۰،۸۲؛ ۱۳۸۰،۸۳

⁴ ۱۳۸۰،۶۹؛ ۱۳۸۰،۷۴؛ ۱۳۸۰،۷۵؛ ۱۳۸۰،۷۶؛ ۱۳۸۰،۸۱؛ ۱۳۸۰،۸۴؛ ۱۳۸۰،۲۳۳

⁵ «کارشناسان حقوق بشر سازمان ملل گزارش مطبوعاتی «حاوی هتک حرمت» در ایران را محکوم می‌کنند»، دفتر کمیسیونر عالی حقوق بشر، ۲۴ آوریل ۲۰۱۷.

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21524&LangID=E>

⁶ «گزارش جاوید رحمان درباره وضعیت حقوق بشر در ایران و واکنش نماینده ایران به آن»، ایسنا، مارس ۲۰۱۹، قابل دسترس در: <https://bit.ly/2FzhAph> (به فارسی)؛ «گزارشگر سازمان ملل در امور حقوق بشر ایران منصوب شد.» ایرنا، ۷ ژوئیه

۲۰۱۸، <http://www.irna.ir/fa/News/82963677>

⁷ ۱۳۸۰،۲۳۶

⁸ ۱۳۸۰،۲۲۷؛ ۱۳۸۰،۲۳۲

⁹ «اصل بیست و چهارم. نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند مگر آن که مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد. تفصیل آن را قانون معین می‌کند.» قانون اساسی ایران. نسخه انگلیسی در

<http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution>

۹. اصل ۲۳ قانون اساسی به موضوع وسیع آزادی عقیده می‌پردازد و تعرض به افراد بخاطر داشتن عقاید مشخص را ممنوع می‌کند که می‌توان آنرا به عنوان پاسداشت حق آزادی عقیده تعبیر کرد.¹⁰

۱۰. این ضمانت‌های موجود در قانون اساسی فی‌الحال ضعیف هستند اما سایر اصول قانون همین‌ها را هم تضعیف می‌کنند. بخصوص اصل ۴۰ که بهره‌وری از حقوق را مشروط به این می‌کند که «وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی» نباشند. این اصل مطابق با موازین بین‌المللی نیست. این موازین مقرر داشته‌اند که محدودیت‌های اعمال شده بر حقوق باید لازم و متناسب باشند و در راستای یکی از اهداف مشروع و محدود که در اصل ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی آمده. اصل کنونی به مقامات امکان می‌دهد محدودیت‌های زیادی وسیع و مبهم بر حقوق افراد اعمال کنند.

۱۱. نسخه‌ای بازبینی شده از قانون مجازات اسلامی در سال ۲۰۱۳ ارائه شد¹¹ که همچنان شامل چندین و چند محدودیت زیادی وسیع و مبهم در مورد آزادی بیان است. این محدودیت‌ها بر بنیان‌هایی بنا شده‌اند که قانون بین‌المللی حقوق بشر به رسمیت نمی‌شناسد. این مفاد هدف گرفتن مدافعین حقوق بشر، روزنامه‌نگاران و صداهای مخالف یا اقلیت را تسهیل می‌کنند.¹²

۱۲. از جمله مشکل‌آفرین‌ترین مفادی که برای محدود کردن بیان مورد سواستفاده قرار می‌گیرند، موارد زیر هستند:

— کتاب اول، فصل نهم، ماده ۲۸۶ جرمی برای «مفسد فی‌الارض» تعیین کرده که «به اعدام محکوم می‌گردد.» این جرم شامل اعمالی دانسته شده که مشخصاً تعریف نشده‌اند مثل «نشر اکاذیب به گونه‌ای که موجب اخلال شدید در نظم عمومی کشور و ناامنی» شود.¹³

— کتاب دوم، فصل پنجم، جرمی مبهم را تعریف کرده و مقرر می‌دارد که «هر کس پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم و یا هر یک از انبیا عظام را دشنام دهد یا قذف¹⁴ کند... به اعدام محکوم می‌شود.»

— کتاب پنجم شامل موادی است که استفاده از حق آزادی بیان را که در قانون بین‌المللی آمده وسیعاً جرم‌انگاری می‌کنند: ماده ۵۱۳ «اهانت» به «مقدسات اسلام» و رهبران مذهبی را جرم می‌دارد (با مجازات حبس یک تا پنج سال) و «سب نبی» را مشمول اعدام؛ ماده ۵۱۴ «اهانت» به مقام معظم رهبری را جرم می‌دارد و مشمول شش ماه تا دو سال زندان؛¹⁵ ماده ۵۰۰ «فعالیت

¹⁰ تفتیش عقاید ممنوع است و هیچ‌کس را نمی‌توان به صرف داشتن عقیده‌ای مورد تعرض و مواخذه قرار داد.
¹¹ قانون مجازات اسلامی جدید در سال ۲۰۱۳ برای یک دوره تجربی ۵ ساله معرفی شد و در سال ۲۰۱۶ مورد تجدینظر قرار گرفت. آخرین نسخه قانون مجازات اسلامی را این‌جا در وب‌سایت مجلس ایران می‌بینید:

http://rc.majlis.ir/fa/law/print_version/845048

¹² «تدوین سرکوب: بررسی قانون مجازات جدید ایران.» سازمان دیده‌بان حقوق بشر، ۲۹ اوت ۲۰۱۲

<https://www.hrw.org/report/2012/08/28/codifying-repression/assessment-irans-new-penal-cod>

¹³ «ماده ۲۸۶: هرکس به طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اخلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها گردد به گونه‌ای که موجب اخلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی‌الارض محسوب و به اعدام محکوم میگردد.» متن انگلیسی قانون مجازات اسلامی: <https://www.refworld.org/docid/518a19404.html>

¹⁴ قذف به معنای تهمت دروغ در مورد جرایم جنسی است.

¹⁵ «ماده ۵۱۳: هر کس به مقدسات اسلام و یا هر یک از انبیا عظام یا ائمه طاهرين (ع) یا حضرت صدیقه طاهره (س) اهانت نماید اگر مشمول حکم سابق‌الذی باشد اعدام می‌شود و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۱۴: هر کس به حضرت امام خمینی، بنیانگذار جمهوری اسلامی رضوان... علیه و مقام معظم رهبری به نحوی از انحاء اهانت نماید به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.»

متن انگلیسی کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی در وب‌سایت «مرکز اسناد حقوق بشر ایران»، <https://iranhrdc.org/islamic-penal-code-of-the-islamic-republic-of-iran-book-five/>

تبلیغی... به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام «را جرم می‌دارد و مشمول سه ماه تا یک سال زندان»¹⁶ ماده ۶۹۸ هر کس را که مرتکب «اضرار به غیر» یا «تشویق اذهان عمومی یا مقامات رسمی «از طریق» اوراق چاپی یا خطی «شود مجرم می‌داند و مشمول دو ماه تا دو سال زندان یا ۷۴ ضربه شلاق»¹⁷ و ماده ۶۱۸ «اخلال نظم و آسایش و آرامش عمومی «را جرم می‌دارد و مشمول سه ماه تا یک سال زندان و تا ۷۴ ضربه شلاق»¹⁸.

پیشنهاد

* انجام اصلاحات در قانون مجازات اسلامی برای ضمانت کامل حق آزادی بیان مطابق با قانون و موازین بین‌المللی حقوق بشر از جمله با لغو مواد ۲۶۲، ۲۸۶، ۵۰۰، ۵۱۳، ۵۱۴، ۶۱۸ و ۶۹۸.

آزادی تجمع و تشکل مسالمت‌آمیز

۱۳. با این که ماده ۲۷ قانون اساسی ظاهراً ضامن حق تجمع است اما این ضمانت مطابق با موازین بین‌المللی آمده در میثاق حقوق مدنی و سیاسی نیست چرا که «تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها «را تنها در صورتی آزاد دانسته که «مخل به مبانی اسلام» نباشد»¹⁹ حق تجمع مسالمت‌آمیز در ضمن شامل محدودیت‌های وسیع در اصل فوق‌الذکر ۴۰ می‌شود.

۱۴. اصل ۲۶ قانون اساسی ضامن حق ایجاد و پیوستن به «احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته‌شده «است اما آنرا با شرطی سنگین همراه می‌کند. این که این گروه‌ها «اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند»²⁰ این بسیار با موازین بین‌المللی فاصله دارد: در ضمن صراحتاً حق تجمع را از گروه‌های اقلیت مذهبی «شناخته‌نشده» می‌گیرد و این حق را بر بنیان وسیع و مبهمی محدود می‌کند که موازین بین‌المللی حقوق بشر مجاز نمی‌دانند. در ضمن مقرر نشده که این محدودیت‌ها ضروری و متناسب باشند. این به مقامات اجازه داده دست‌شان در طبقه‌بندی فعالیت‌های معترضین، مدافعین حقوق بشر، وکلا و سایرین به عنوان تهدیدکننده بنیادهای کشور باز باشد.

¹⁶ «ماده ۵۰۰: هر کس علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام به هر نحو فعالیت تبلیغی نماید به حبس از سه ماه تا یکسال محکوم خواهد شد.» متن انگلیسی کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی در وبسایت «مرکز اسناد حقوق بشر ایران»،

<https://iranhrdc.org/islamic-penal-code-of-the-islamic-republic-of-iran-book-five/>

¹⁷ «ماده ۶۹۸: هر کس به قصد اضرار به غیر یا تشویق اذهان عمومی یا مقامات رسمی به وسیله نامه یا شکواییه یا مراسلات یا عریض یا گزارش یا توزیع هر گونه اوراق چاپی یا خطی یا امضاء یا بدون امضاء اکاذیبی را اظهار نماید یا با همان مقاصد اعمالی را برخلاف حقیقت رأساً یا به عنوان نقل‌قول به شخص حقیقی یا حقوقی یا مقامات رسمی تصریحاً یا تلویحاً نسبت دهد اعم از اینکه از طریق مزبور به نحوی از انحاء ضرر مادی یا معنوی به غیر وارد شود یا نه علاوه بر اعاده حیثیت در صورت امکان، باید به حبس از دو ماه تا دو سال و یا شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم شود.» — متن انگلیسی کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی در وبسایت «مرکز اسناد حقوق بشر ایران»،

<https://iranhrdc.org/islamic-penal-code-of-the-islamic-republic-of-iran-book-five/>

¹⁸ «ماده ۶۱۸: هر کس با هیاهو و جنجال یا حرکات غیر متعارف یا تعرض به افراد موجب اخلال نظم و آسایش و آرامش عمومی گردد یا مردم را از کسب و کار باز دارد به حبس از سه ماه تا یک سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.» متن انگلیسی کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی در وبسایت «مرکز اسناد حقوق بشر ایران»،

<https://iranhrdc.org/islamic-penal-code-of-the-islamic-republic-of-iran-book-five/>

¹⁹ «اصل بیست و هفتم: تشکیل اجتماعات و راهپیمایی‌ها، بدون حمل سلاح، به شرط آن که مخل به مبانی اسلام نباشد آزاد است.» قانون اساسی

ایران. نسخه انگلیسی در <http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution>

²⁰ «اصل بیست و ششم: احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته‌شده آزادند، مشروط به این که اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند. هیچ‌کس را نمی‌توان از شرکت در آنها منع کرد یا به شرکت در یکی از آنها مجبور ساخت.» قانون اساسی ایران. نسخه انگلیسی

در <http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution>

۱۵. بسیاری از مفاد قانون مجازات اسلامی استفاده از حق تجمع و تشکل را جرم‌انگاری کرده‌اند — اقدامی که مغایر با قانون بین‌المللی حقوق بشر است. از مشکل‌آفرین‌ترین مفاد در کتاب پنجم، فصل اول:

- ماده ۴۹۸ برقراری یا رهبری هر گروهی را (که به عنوان جمعی با بیش از دو نفر تعریف شده) که «هدف آن بر هم زدن امنیت کشور باشد» جرم می‌دارد و مشمول دو تا ده سال زندان.²¹
- ماده ۴۹۹ عضویت در گروه‌هایی را که در ماده ۴۹۸ ممنوع شده‌اند مشمول سه ماه تا پنج سال زندان می‌دارد.²²
- ماده ۶۱۰ تباہی یا دسیسه «بر ضد امنیت داخلی یا خارجی کشور» که این‌گونه تفسیر شده که شامل اعتراضات مسالمت‌آمیز هم می‌شود جرم می‌دارد و مشمول دو تا پنج سال زندان.²³
- ماده ۶۳۸ «تظاهر به عمل حرام در انظار و اماکن عمومی» را جرم می‌دارد و مشمول ۱۰ روز تا دو ماه زندان یا ۷۴ ضربه شلاق. این ماده در ضمن زنائی را که در انظار عمومی حجاب نمی‌پوشند مشمول جرم می‌دارد و محکوم به همان دوره زندان یا مجازات ۵۰ تا ۵۰۰ هزار ریال.²⁴
- ماده ۶۳۹ تشویق دیگران به «فساد یا فحشا» را جرم می‌دارد و مشمول ۱ تا ۱۰ سال زندان.²⁵

۱۶. مفاهیم مبهم و وسیعی همچون «برهم زدن امنیت» یا «تظاهر به عمل حرام» «کاربست خودسرانه و کاملاً نامتناسب این مفاد علیه افرادی که بیان‌گر نظرات مخالف هستند از جمله مدافعین حقوق بشر، معترضین، وکلا و فعالین کارگری را تسهیل می‌کند. افرادی که متعلق به گروه‌های اقلیت یا حاشیه‌ای هستند و یک یا چند نوع تبعیض از جمله تبعیض بر بنیان مذهب یا باور، قومیت، نظر سیاسی، جنسیت، هویت جنسی و گرایش جنسی را تجربه می‌کنند بخصوص در معرض خطر بالای تلافی بخاطر استفاده از حقوق‌شان قرار دارند. نمونه‌های مشخصه‌وار از این قرارند:

- علیرضا فرشی یکانلی، از اعضای اقلیت ترک آذربایجانی ایران و بنیان‌گذار کارزاری اینترنتی برای بزرگداشت روز جهانی زبان مادری در فوریه ۲۰۱۷ به ۱۵ سال زندان محکوم شد. جرم او تباہی (ماده ۶۱۰) و اخلال در امنیت ملی (ماده ۴۹۸) بود.²⁶
- نرگس محمدی، نایب‌رئیس کانون مدافعان حقوق بشر در ماه مه ۲۰۱۶ به ۱۶ سال زندان در رابطه با فعالیتش در لگام محکوم شد.²⁷ او متهم بود به تشکیل گروهی که «هدف آن بر هم

21 ماده ۴۹۸: هر کس با هر مرامی، دسته، جمعیت یا شعبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم یا عنوانی تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن بر هم زدن امنیت کشور باشد و محارب شناخته نشود به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌شود.

22 ماده ۴۹۸: هر کس با هر مرامی، دسته، جمعیت یا شعبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم یا عنوانی تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن بر هم زدن امنیت کشور باشد و محارب شناخته نشود به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌شود.

ماده ۴۹۹ - هر کس در یکی از دسته‌ها یا جمعیت‌ها یا شعب جمعیت‌های مذکور در ماده (۴۹۸) عضویت یابد به سه ماه تا پنج سال حبس محکوم می‌گردد مگر اینکه ثابت شود از اهداف آن بی‌اطلاع بوده است.

23 ماده ۶۱۰: هر گاه دو نفر یا بیشتر اجتماع و تباہی نمایند که جرایمی بر ضد امنیت داخلی یا خارج کشور مرتکب شوند یا وسایل ارتکاب آن رافراهم نمایند در صورتی که عنوان محارب بر آنان صادق نباشد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهند شد.

24 ماده ۶۳۸: هر کس علناً در انظار و اماکن عمومی و معابر تظاهر به عمل حرامی نماید، علاوه بر کیفر عمل به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم میگردد و در صورتی که مرتکب عملی شود که نفس آن عمل دارای کیفر نمی‌باشد ولی عفت عمومی را جریحه‌دار نماید فقط به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

تبصره - زنائی که بدون حجاب شرعی در معابر و انظار عمومی ظاهر شوند به حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهند شد.

25 ماده ۶۳۹: افراد زیر به حبس از یک تا ده سال محکوم میشوند و در مورد بند «الف» علاوه بر مجازات مقرر، محل مربوطه به طور موقت با نظر دادگاه بسته خواهد شد:

الف - کسی که مرکز فساد یا فحشا دایر یا اداره کند

ب - کسی که مردم را به فساد یا فحشا تشویق نموده یا موجبات آن را فراهم نماید.

26 «درگیر در شبکه سرکوب: مدافعین حقوق بشر ایران زیر ضرب حمله.» عفو بین‌الملل ۲۰۱۷. قابل دسترسی در

<https://www.justice.gov/eoir/page/file/986541/download>

27 لگام کارزار «لغو گام به گام اعدام» است.

زدن امنیت کشور «است (ماده ۴۹۸)، عضویت در آن گروه (ماده ۴۹۹) و تبلیغ علیه نظام (ماده ۵۰۰).²⁸

- اعتراضات علیه قوانین حجاب اجباری در ژانویه ۲۰۱۸ منجر به ۲۹ دستگیری شد که اکثریتشان زن بودند.²⁹ از میان آنها نرگس حسینی بخاطر کشف علنی حجاب در مارس ۲۰۱۸ به دو سال زندان محکوم شد. اتهام او «تظاهر به عمل حرام» و تشویق دیگران به «فساد و فحشا» (مواد ۶۳۸ و ۶۳۹) بود. او پس از ۲۰ روز آزاد شد.

۱۷. در اواخر دسامبر ۲۰۱۷، اعتراضاتی در رابطه با نگرانی‌های اجتماعی و اقتصادی در سراسر ایران درگرفت و تبدیل به بزرگ‌ترین اعتراضات ضد دولتی از سال ۲۰۰۹ تا کنون شد.³⁰ پاسخ دولت، شدید بود و همراه با استفاده نامتناسب و غیرقانونی از زور از جمله استفاده از گاز اشک‌آور، آب فشار قوی و حملات فیزیکی با باتوم.³¹ ۲۱ فرد کشته شدند، اکثراً به دست نیروهای امنیتی؛ هیچ‌گونه تحقیقات مستقلی در مورد مرگ آنها و یا استفاده مقامات از نیروی مرگبار صورت نگرفته.³² بیش از ۴۹۷۰ نفر در پی اعتراضات دستگیر شدند. سه معترض، سینا قنبری، وحید حیدری و سارو قهرمانی در زندان جان سپردند.³³ مقامات به جای تحقیق مستقل در مورد این مرگ‌ها در زندان مدعی شدند که قنبری و حیدری خودکشی کرده‌اند.³⁴ در هر مورد گزارش‌هایی در مورد نشانه‌های شکنجه در جسد‌هایی که به خانواده‌ها تحویل داده شده منتشر شده است.

۱۸. در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ فعالین اتحادیه‌های کارگری و معترضین مدافع حقوق کار تحت فشار ویژه قرار گرفته‌اند³⁵ و با اتهاماتی همچون فعالیت تبلیغی علیه نظام، قصد تجمع و تبانی بر ضد امنیت کشور و اخلال در نظم عمومی از طریق مشارکت در تجمعات غیرقانونی مواجه شده‌اند. اعتراضات هفت تپه در نوامبر ۲۰۱۸ از سر گرفته شد و ۲۴ فرد در خوزستان با اتهامات مربوط به امنیت ملی دستگیر شدند.³⁶ اسماعیل بخشی و سپیده قلیان پس از آزادی خود در دسامبر ۲۰۱۸ مدعی شدند که در زندان شکنجه شده‌اند و از جمله تحت آزار جسمی و تهدید به خشونت جنسی و اعدام قرار گرفته‌اند. این دو یک روز بعد دوباره دستگیر شدند که به وضوح در تلافی صحبت علنی آنها در مورد نقض حقوق‌شان بود. آنها به تبلیغ علیه نظام (ماده ۵۰۰) و اجتماع و تبانی علیه امنیت کشور (ماده ۶۱۰) متهم شده‌اند.

پیشنهادها

— تضمین کامل حق تجمع و تشکل مسالمت‌آمیز از جمله با اصلاح در قانون مجازات اسلامی و لغو تمامی مفادی که این حقوق را محدود می‌کنند و مغایر با قانون بین‌المللی حقوق بشر هستند بخصوص مواد ۴۹۸، ۴۹۹ و ۶۱۰، ۶۳۸ و ۶۳۹؛

²⁸ «ایران: سه مورد جدید آزار قضایی و دستگیری خودسرانه وکلای حقوق بشر.» ۱۹ فوریه ۲۰۱۹. سازمان جهانی علیه شکنجه

<http://www.omct.org/human-rights-defenders/urgent-interventions/iran/2019/02/d25250/>

²⁹ «دستگیری ۲۹ نفر در ایران در ارتباط با اعتراضات علیه قوانین حجاب اجباری.» روزنامه «نیویورک تایمز»، ۲ فوریه ۲۰۱۸، قابل دسترس در

<https://tinyurl.com/ybmdozuy>

³⁰ «ایران: از حق اعتراض که در قانون اساسی آمده حفاظت کنید.» آرتیکل ۱۹، ۳ ژانویه ۲۰۱۸، قابل دسترسی در

<https://tinyurl.com/ycodj649>

³¹ «سرکوب اعتراضات ۲۰۱۷ توسط ایران همراه با نقض متوحش قانون بوده است.» کمپین حقوق بشر ایران، ۱۹ فوریه ۲۰۱۸،

<http://bit.ly/2oj0Z1l>

³² «رهبر ایران اعتراضات را تقصیر «دشمنان» می‌داند، شمار کشته‌شدگان به ۲۱ نفر رسید.» سی‌ان‌ان. ۲ ژانویه ۲۰۱۸. قابل دسترسی در

<http://cnn.it/2BL08fw>

³³ «ایران: مقامات باید در مورد موارد مرگ در زندان تحقیق کنند و به حق اعتراض احترام بگذارند.» آرتیکل ۱۹، ۱۰ ژانویه ۲۰۱۸، قابل دسترس در

<https://tinyurl.com/yaq8dym7>

³⁴ «ایران باید تحقیقات مستقلی در مورد مرگ دو معترض در زندان به راه بیاندازد.» کمپین حقوق بشر ایران، ۱۱ ژانویه ۲۰۱۸، قابل دسترسی در

<https://tinyurl.com/y852dole>

³⁵ «اعتراضات ایران در کجا ریشه دارند و شما چه می‌توانید بکنید؟» کنگره اتحادیه‌های کارگری. ۲ ژانویه ۲۰۱۸.

<https://www.tuc.org.uk/blogs/whats-behind-protests-iran-and-what-can-you-do>

³⁶ کارگران نیشکر خواهان دریافت دستمزدهای معوقه هستند و معترضین در زندان طبق گزارش‌ها شکنجه شده‌اند.» کمپین حقوق بشر ایران، ۳ دسامبر

۲۰۱۸. <https://www.iranhumanrights.org/2018/12/detained-protester-reportedly-tortured-as-iranian-sugar-mill-workers-demand-unpaid-wages/>

— توقف دستگیری‌های دسته‌جمعی و استفاده غیرقانونی از زور برای سرکوب اعتراضات صلح‌آمیز

— تحقیق کامل در مورد تمامی موارد استفاده از زور علیه معترضین و مدافعین حقوق بشر و همچنین تحقیقات کامل، مستقل و شفاف درباره مرگ معترضین در زندان و مسئول داشتن افرادی که موجب این مرگ‌ها شده‌اند و جبران مافات برای قربانیان یا نمایندگان‌شان.

آزادی رسانه‌ها

۱۹. ایران در سال ۲۰۱۴ پیشنهادهای را در مورد بهبود آزادی بیان در زمینه مطبوعات پذیرفت اما پیشنهادات مربوط به اصلاح قانون مطبوعات و توقف سانسور رسانه‌ها را رد کرد.³⁷ ایران در دوره تحت بررسی آزادی رسانه‌ها را بیش از پیش محدود کرده است.

۲۰. آزادی رسانه‌ها تحت محدودیت‌های بیش از حد وسیع که پیش از این شرح داده شد قرار دارد گرچه تحت پاسداری اصل ۲۴ قانون اساسی است.³⁸ قانون مطبوعات سال ۲۰۰۲³⁹ هم کنترل بیشتری بر رسانه‌ها اعمال می‌دارد. این قانون همچنان باعث توقف چشمگیر فعالیت رسانه‌های مستقل می‌شود و دسترسی به منابع مستقل، متکثر و متنوع اطلاعات را منع می‌کند.⁴⁰

۲۱. رسانه‌های مستقل تحت تهدید دائمی تعطیل اجباری با حکم قضایی بخاطر نقض احتمالی قانون مطبوعات، فعالیت می‌کنند و این‌گونه تشویق به خودسانسوری می‌شوند. مثلاً در سپتامبر ۲۰۱۸، دادستان کل ایران دستور داد روزنامه اصلاح‌طلب «صدای عدالت» به طور دائمی بسته شود که این در رابطه با گزارشی بود که در ماه رمضان در مورد جراحی تغییر جنسیت منتشر کرده بود و در آن مردی تراجنسیتی با یکی از امامان شیعه مقایسه شده بود.⁴¹ این روزنامه تحت ماده ۶ قانون مطبوعات⁴² که انتشار محتوای اهانت‌آمیز نسبت به اسلام یا مقدسات آن را منع می‌کند مورد تعقیب قضایی گرفت.⁴³

۲۲. در اکتبر ۲۰۱۶ لایحه‌ای جدید («لایحه انتشار رسانه‌ها») برای جایگزینی قانون مطبوعات کنونی⁴⁴ پیشنهاد شد که بیم آن می‌رود محدودیت‌های موجود بر آزادی رسانه‌ها را بیشتر کند. این قانون به قضات و دادستان‌ها اختیار بیشتری برای تشخیص وقوع جرم می‌دهد و بدین‌سان آزار قضایی مطبوعات با انگیزه سیاسی را تسهیل می‌کند. سرنوشت این لایحه نامعلوم است.

³⁷ پیشنهادات پذیرفته شده: ۱۳۸۰۲۳۶؛ پیشنهادهایی که بخشاً پذیرفته شده‌اند: ۱۳۸۰۲۲۹؛ ۱۳۸۰۲۳۱؛ پیشنهادهایی که مورد توجه قرار گرفتند: ۱۳۸۰۲۲۸؛ ۱۳۸۰۲۲۲

³⁸ در ضمن مقدمه قانون اساسی اعلام می‌کند که رسانه‌ها باید «از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی جداً پرهیز» کنند.

³⁹ قانون مطبوعات، ۲۰۰۲ - <http://irandataportal.syr.edu/press-law>

⁴⁰ «ایران: عقب‌گرد در تعهدات مربوط به آزادی بیان در سازمان ملل»، آر تی‌کل ۱۹ و ایمپکت ایران، سپتامبر ۲۰۱۷، صفحه ۶،

<https://www.article19.org/resources/iran-backsliding-on-un-free-expression-commitments/>

⁴¹ آخرین نسخه این روزنامه در آرشیو جار موجود است: <https://www.jaar.com/archive/Sedayeeslahat>

⁴² ماده ۶ انتشار گسترده وسیعی از محتوا را ممنوع می‌کند از جمله مقالات بی‌خدایانه، مغایر با قوانین اسلامی، حاوی توهین به اسلام و/یا مقدسات آن، حاوی توهین به فقهای ارشد اسلام، نقل قول از مطبوعات «انحرافی» یا گروه‌هایی که مخالف اسلام دانسته می‌شوند و یا هر محتوایی که مغایر با قانون اساسی باشد.

⁴³ «دستور ویژه دادستان کل در پی هتک حرمت به ساحت مقدس حضرت رقیه (س)»، خبرگزاری فارس، ۱۵ سپتامبر ۲۰۱۸،

<https://bit.ly/2TXKJ08>

⁴⁴ «لویح مطبوعاتی روحانی منجر به کاهش بیشتر آزادی مطبوعات در ایران می‌شوند.» کمپین حقوق بشر ایران، ۴ اکتبر ۲۰۱۶،

<https://www.iranhumanrights.org/2016/10/hassan-rouhani-government-bills-to-restrict-media/>

۲۳. در همان اکتبر ۲۰۱۶ لایحه‌ای با هدف برقراری «نظام صنفی رسانه‌ها» پیش گذاشته شد⁴⁵ که باعث نگرانی در مورد دخالت در استقلال رسانه‌ها شد⁴⁶. طبق گزارش‌های منتشر شده در دسامبر ۲۰۱۸ نسخه جدیدی از این لایحه به زودی به مجلس می‌رود.⁴⁷

پیشنهادها

- قطع آزار رسانه‌های مستقل که درون ایران فعالیت می‌کنند و یا برای ایران برنامه پخش می‌کنند و لغو دستور تعطیلی اجباری رسانه‌ها؛
- پس گرفتن «لایه انتشار رسانه‌ها» و اختیارات تعریف شده برای «نظام صنفی رسانه‌ها» جهت تبعیت از ضمانت‌های موجود در قانون اساسی در زمینه آزادی بیان و مطبوعات؛
- ایجاد محیطی که رشد رسانه‌های متنوع، متکثر و مستقل را تشویق می‌کند از جمله با لغو قانون مطبوعات و اتخاذ قوانین جدید برای رسانه‌ها از طریق روندی علنی و مشارکت‌زا که شامل تمامی ذینفعین از جمله گروه‌های جامعه مدنی و سازمان‌های رسانه‌ای بشود.

آزار صداهای مخالف

۲۴. مقامات همچنان دست به حرکت تلافی‌جویانه علیه کسانی می‌زنند که تصور می‌رود منتقد دولت هستند، دیدگاه‌های اقلیت یا مخالفت‌آمیز را تشویق می‌کنند و در مورد فساد یا نقض حقوق بشر توسط دولت گزارش می‌کنند. این آزار شامل حملات دیجیتال هم بوده اما سواستفاده از چارچوب قانونی همچنان وسیله اصلی مورد استفاده مقامات برای ساکت کردن هرگونه مخالف واقعی یا تصویری است.

۲۵. ما توجه‌ها را به نقض نظام‌مند رویه قضایی که حق کسانی را که تحت چارچوب قانونی محدودکننده هدف گرفته شده‌اند به دادرسی منصفانه را پایمال می‌کند جلب می‌کنیم؛ این شامل می‌شود بر سد حق دسترسی به وکیل⁴⁸، استفاده از شکنجه برای گرفتن اعتراف اجباری، حبس طولانی بدون اتهام و نقض حریم خصوصی. گزارش‌های گسترده‌ای در مورد سوء رفتار و شکنجه در زندان (از جمله سد دسترسی به مراقبت پزشکی و ضرب و شتم) موجود است. دستگیری خودسرانه اغلب همراه با کارزارهای پخش اهانت و تهمت است که هدف‌شان زیر سوال بردن اعتبار افرادی است که علیه دولت سخن می‌گویند. به ازای هر روزنامه‌نگار، وکیل حقوق بشر و مدافع حقوق بشر که تحت آزار قضایی قرار دارد، شمار بیشتری با ارباب مجبور به خودسانسوری از ترس تلافی می‌شوند. ما در این جا به موارد مشخصه‌وار در دوره تحت بازبینی اشاره می‌کنیم با این تبصره که به علت کمبود جا نمی‌توانیم به موارد کافی که تمام روندهای مربوطه را نشان می‌دهند اشاره کنیم:

۲۶. طبق تخمین‌های کنونی ۲۸ روزنامه‌نگار در زندان هستند، از آن جمله⁴⁹:

- در اوت ۲۰۱۸، مصطفی عبدی، مدیر وب‌سایت مجذوبان نور، که در مورد نقض حقوق بشر اقلیت مذهبی درویشان گنابادی گزارش می‌دهد، به ۲۶ سال و سه ماه زندان و ۱۴۸ ضربه

45 همان‌جا

46 کمیسیون تحت کنترل دولت مسئول ایجاد صدور کار برای روزنامه‌نگاران، تدوین اصول اخلاقی روزنامه‌نگاری و تضمین موازین بالای اخلاقی در رسانه‌ها خواهد بود. ماده ۵۶ به کمیسیون امکان می‌دهد جواز کار روزنامه‌نگاری را که ناقض اصول مذهبی یا اصول اخلاقی حرفه‌ای هستند موقتاً یا به طور دائمی لغو کند. انتظار می‌رود حسین انتظامی، کارشناس سابق وزرات اطلاعات و حامی شناخته‌شده رسانه‌های طرفدار دولت در ایران بر صدر این کمیسیون قرار بگیرد.

47 «وکیلی: طرح نظام صنفی رسانه در نوبت بررسی در مجلس است.» ایسنا، ۸ دسامبر ۲۰۱۸، <https://bit.ly/2UrvDGX>

48 ماده ۱۲۸ قانون آیین دادرسی کیفری می‌گوید: «در مواردی که موضوع جنبه محرمانه دارد یا حضور غیر متهم به تشخیص قاضی موجب فساد گردد و همچنین در خصوص جرائم علیه امنیت کشور حضور وکیل در مرحله تحقیق با اجازه دادگاه خواهد بود.»

49 «فهرستی از روزنامه‌نگاران که در سال ۲۰۱۸ در سراسر جهان کشته، زندانی، گروگان‌گیری یا مفقود شده‌اند.» گزارشگران بدون مرز، ۱ دسامبر ۲۰۱۸، قابل دسترس در: https://rsf.org/sites/default/files/worldwilde_round-up.pdf

شلاق محکوم شد.⁵⁰ اتهامات او هنوز علنا قابل دسترسی نیستند. این پرونده آخرین نمونه از آزار قضایی عبدی است: در سال ۲۰۱۱ او بخاطر رفتاری مشابه دستگیر شد و اتهامش تباری برای ارتکاب جرم علیه امنیت داخلی و خارجی بود (ماده ۶۱۰).

— هنگامه شهیدی، روزنامه‌نگار اصلاح‌طلب، در مارس ۲۰۱۷ دستگیر شد و در حال گذراندن ۱۲ سال زندان بخاطر انتقاد از سیاست‌های دولت در رسانه‌های اجتماعی و در گفتگو با رسانه‌های خبری خارجی است. او در دسامبر ۲۰۱۸⁵¹ مقصر تباری علیه امنیت کشور طبق ماده ۶۱۰ دانسته شد.⁵²

— رضا خندان و کیوان باژن و بکتاش آبین، سه عضو کانون نویسندگان ایران، که پیش از این به جرم تبلیغ علیه نظام زندانی بودند اخیراً به شعبه هفت دادسرای اوین احضار شدند تا اتهامات جدیدشان تفهیم شود. این اتهامات شاملند بر تباری علیه امنیت کشور (ماده ۶۱۰) و (ماده ۲۸۶) که می‌تواند منجر به مجازات سنگین‌تر شود.⁵³ آن‌ها همچنان در زندان هستند چرا که وثیقه‌ای که برایشان تعیین شده به رقم کم‌رشدن ده میلیارد ریال (۲۴۰ هزار دلار آمریکا) است.

۲۷. ما در ضمن از مرگ حمید هوشنگی متأسفیم. این روزنامه‌نگار و مدیر سابق ایرنا، خبرنگاری دولتی در اکتبر ۲۰۱۶ به دو سال زندان به اتهام تبلیغ علیه نظام (ماده ۵۰۰) و تباری علیه امنیت کشور (ماده ۶۱۰) محکوم شد. او خواهان تقاضای تجدید نظر به دلایل سلامتی شد. هوشنگی در نوامبر ۲۰۱۸ در حالی درگذشت که به او اجازه سفر خارج برای درمان سرطان نداده بودند.

۲۸. وکلای حقوق بشر در سال‌های گذشته بخاطر ارائه وکالت به صداهای مخالف و استفاده از حق آزادی بیان خودشان با خطرهای بیش از پیش مواجه بوده‌اند. نمونه‌های مشخصه‌وار از این قرارند:

— محکوم شناخته شدن و مجازات سنگین نسرين ستوده، وکیل شناخته‌شده حقوق بشر، در روز ۱۱ مارس ۲۰۱۹. او به ۳۸ سال زندان و ۱۴۸ ضربه شلاق بخاطر فعالیت‌هایش در دفاع از زنانی که متهم به اعتراض علیه حجاب اجباری بودند محکوم شد.⁵⁴ ستوده متهم شده بود به «اشاعه فساد و فحشا»، حضور علنی بدون حجاب و نشر اکاذیب جهت اختلال در نظم عمومی (که بیشترشان جزئی از اتهام «مفسد فی الارض» در ماده ۲۸۶ هستند).⁵⁵ پس از محکومیت بین‌المللی، گزارش‌ها خبر از کاهش مجازات او به ۱۲ سال می‌دهد.⁵⁶

— مهدی هوشمند-رحیمی در روز ۱ ژانویه ۲۰۱۹ غیابا محکوم شد. او متهم شده بود به توهین به رهبری (ماده ۵۱۴) و توهین به قوه قضائیه (ماده ۶۰۵). این در پی محاکمه دیگری در دسامبر ۲۰۱۸ بود که در آن به طور غیابی به اتهام تبلیغ علیه نظام (ماده ۵۰۰) به پنج سال زندان محکوم شده بود که بخاطر سخنانی در نوامبر ۲۰۱۶ بود.

— محمد نجفی در شازند استان مرکزی به دو سال زندان و ۴۰ میلیون ریال جریمه محکوم شد. اتهام او «تشویق اذهان عمومی» و «اظهار» کذایب «از طریق انتقاد از رهبر جمهوری اسلامی در صفحه اینستاگرام خود است. نجفی پیش از این بخاطر فعالیت‌های حقوقی‌اش ۳ سال حکم زندان گرفته بود و در حال گذراندن حکم خود تحت اتهام اختلال در نظم عمومی (مواد ۶۹۸ و

⁵⁰ «سال شرم» در ایران: دستگیری بیش از ۷۰۰۰ نفر در سرکوب مخالفین در سال ۲۰۱۸، عفو بین‌الملل، ۲۴ ژانویه ۲۰۱۹،

<https://bit.ly/2CBSbtI>

⁵¹ «هنگامه شهیدی به ۱۲ سال و ۹ ماه حبس محکوم شد.» ایرنا، ۱ دسامبر ۲۰۱۸، <http://www.irna.ir/fa/News/83118449>

⁵² «جزئیات تازه حکم محکومیت هنگامه شهیدی فاش شد» رادیو فرانسه بین‌المللی، ۳ دسامبر ۲۰۱۸، <https://bit.ly/2FD548y>

⁵³ اتهامات جدید متوجه سه نویسنده، هرانا، ۵ نوامبر ۲۰۱۸. [https://www.en-hrana.org/three-writers-slapped-with-new-](https://www.en-hrana.org/three-writers-slapped-with-new-charges)

[charges](https://www.en-hrana.org/three-writers-slapped-with-new-charges)

⁵⁴ «ایران: حکم سنگین علیه نسرين ستوده خبر از فضای جدید سرکوب قضایی حقوق بشر می‌دهد.» آرتیکل ۱۹، ۱۲ مارس ۲۰۱۹،

<https://bit.ly/2CF9c6Y>

⁵⁵ نگاه کنید به بخش «مفاد محدودکننده قانون مجازات اسلامی در زمینه آزادی بیان.»

⁵⁶ «تاخیر در روندهای ناعادلانه در دادگاه، نسرين ستوده حاضر به تقاضای تجدیدنظر در مورد حکم زندان خود نیست،» کمپین حقوق بشر ایران، ۱۹

مارس ۲۰۱۹. <https://bit.ly/2CF9c6Y>

۶۱۷) بود. ۵۷ آزار نجفی را بخاطر فعالیت‌هاش در رابطه با مرگ وحید حیدری، یکی از معترضین، در زندان می‌دانند.^{۵۸}

— در روز ۳۱ اوت ۲۰۱۸، فرخ فروزان و پیام درافشان (وکلائی نسرین ستوده) در کرج دستگیر شدند. آن‌ها به قید وثیقه آزادند و منتظر محاکمه با اتهامات ساختگی امنیت ملی بخاطر حمایت حقوقی‌شان از ستوده.

— مسعود شمس‌نژاد، استاد دانشگاه و وکیل به جرم تبلیغ علیه نظام (ماده ۵۰۰) به شش سال زندان محکوم شد. این در پی آن بود که او وکالت چند زندانی سیاسی کرد ایرانی را به عهده گرفت.^{۵۹}

۲۹. مدافعین حقوق بشر زیست‌محیطی بخاطر فعالیت‌هایشان در کار نظارت و گزارش‌دهی مربوط به زوال محیط زیست در کشور تحت فشار شدید قرار گرفته‌اند:

— نیلوفر بیانی، سام رجبی، هومن جوکار، طاهر قدیریان، مراد طاهباز، سپیده کاشانی، امیر حسین خالقی و علیرضا کوهپایه بیش از یک سال است در زندان در انتظار محاکمه به سر می‌برند. این بخاطر فعالیت‌های آن‌ها با «بنیاد حیات وحش پارسیان» است. احتمال دارد این پنج نفر بخاطر «مفسد فی الارض» بودن (ماده ۲۸۶) با مجازات اعدام محاکمه شوند.^{۶۰} دادرسی آن‌ها (که از ژانویه ۲۰۱۹ ادامه دارد) توسط این ادعا که شهادت‌هایشان از طریق شکنجه به دست آمده خدشه‌دار شده است.^{۶۱} این گروه در ژانویه ۲۰۱۸ در حال انجام کار میدانی به همراه مدیر عامل بنیاد پارسیان، کاووس سیدامامی، دستگیر شد. سیدامامی در روز ۸ فوریه در زندان اوین در شرایطی مشکوک درگذشت. مقامات مرگ او را خودکشی خوانده‌اند. مرگ او مورد تحقیق مستقل قرار نگرفته است. همسر سیدامامی، مریم ممبینی، با آزار روبرو شده است: گذرنامه او را گرفته‌اند و ممنوع‌الخروجش کرده‌اند.^{۶۲}

— از ۳۱ دسامبر ۲۰۱۸ تا ۶ ژانویه ۲۰۱۹ هشت مدافع حقوق بشر که همگی اعضای حزب اتحاد ملی ایران هستند در کردستان دستگیر شدند.^{۶۳} تاج‌حال دسترسی به وکیل نداشته‌اند و اتهامات‌شان معلوم نیست.^{۶۴}

— شاهو فرجی و آرمان وفاپی، دو مدافعین حقوق بشر زیست‌محیطی که کرد هستند، در روزهای ۱۷ و ۱۸ فوریه ۲۰۱۹ دستگیر شدند؛ اتهامات آن‌ها نامعلوم است.^{۶۵}

نظارت و آزار دیجیتال

^{۵۷} «ایران: تحولات جدید درباره آزار قضایی وکلای حقوق بشر.» سازمان جهانی علیه شکنجه، ۱۳ فوریه ۲۰۱۹، <http://www.omct.org/human-rights-defenders/urgent-interventions/iran/2019/02/d25240/>

^{۵۸} «محمد نجفی و عباس سرداری دستگیر شده‌اند.» هرانا، ۳۰ اکتبر ۲۰۱۸، <https://www.en-hrana.org/mohammad-najafi-and-abbas-safari-arrested-to-serve-their-sentences>

^{۵۹} «ایران: سه مورد جدید آزار قضایی و دستگیری خودسرانه وکلای حقوق بشر.» سازمان جهانی علیه شکنجه، ۱۹ فوریه ۲۰۱۹، <http://www.omct.org/human-rights-defenders/urgent-interventions/iran/2019/02/d25250/>

^{۶۰} مراد طاهباز، نیلوفر بیانی، هومن جوکار، سپیده کاشانی و طاهر قدیریان. «اتهام افساد فی الارض علیه ۵ فعال محیط زیست با استناد به نامه ارتش.» ۲۲ اکتبر ۲۰۱۸، <https://iranwire.com/fa/features/28085>

^{۶۱} «محاکمه فعالین زیست‌محیطی بر بنیان اعترافات اجباری.» آرتیکل ۱۹، ۶ فوریه ۲۰۱۹، قابل دسترس در <https://www.article19.org/resources/iran-environmental-activists-facing-trial-based-on-forced-confessions/>

^{۶۲} «ممنوعیت مسافر همسر فعال زیست‌محیطی که در مرگی مشکوک در زندان درگذشت.» رادیو فردا، ۲۰ فوریه ۲۰۱۹، قابل دسترس در <https://en.radiofarda.com/a/iran-travel-ban-extended-on-wife-of-dead-ecologist-emami/29780642.html>

^{۶۳} فاضل قیطاسی، عیسی فیضی، زانبار زمیران، رضا اسدی، آمانج قربانی، فرهاد محمدی، حسین کمانگر و راشد منتظری.

^{۶۴} «ادامه بازداشت فعالان مدنی حوزه محیط زیست در کردستان و محرومیت از وکیل.» کمپین حقوق بشر ایران، ۶ فوریه ۲۰۱۹، قابل دسترس در <https://persian.iranhumanrights.org/1397/11/arrest-of-environmentalists-in-kurdistan/>

^{۶۵} «بازداشت فعالان محیط زیست در کردستان ادامه دارد؛ بیش از ده نفر در بازداشت هستند.» صدای آمریکا، ۲۱ فوریه ۲۰۱۹، قابل دسترس در <https://ir.voanews.com/a/kurdistan-environmentalist/4798011.html>

۳۰. تهدید و ارباب اینترنتی علیه روزنامه‌نگاری که خودسرانه دستگیر شده‌اند و زندانیان سیاسی ادامه یافته است. به طور غیرقانونی به دستگاه‌های دیجیتال آن‌ها و افراد مربوط به آن‌ها و/یا حامی حقوق آن‌ها در خارج از کشور دست برده می‌شود.⁶⁶ این شامل است بر احتمال هک توسط دولت.

۳۱. در روز ۲۶ آوریل ۲۰۱۸، جمعیت امدادی امام علی اعلام کرد با مجموعه‌ای حمله سایبری مواجه شده که مرتبط است با سلسله حملاتی علیه ایرانیان درون کشور و در دیاسپورا که به نظر با استفاده از منابع «شرکت ارتباطات زیرساخت» انجام می‌شود.⁶⁷

۳۲. استراتژی‌ها و فن‌آوری‌های پیشرفته به کار گرفته شده‌اند از جمله بدافزارهایی که روزنامه‌نگاران و اعضای جامعه مدنی را هدف می‌گیرند و روش‌های مختلف برای به سرقت بردن صفحات تلگرامی⁶⁸.

پیشنهادات

- توقف کاربست خودسرانه و سواستفاده‌گرانه از چارچوب حقوقی علیه روزنامه‌نگاران، مدافعین حقوق بشر، وکلای حقوق بشر، فعالین اتحادیه‌های کارگری و معترضین مسالمت‌آمیز از جمله با لغو تمامی اتهامات مطروحه و تضمین آزادی فوری و بلاشروط تمام کسانی که در حال حاضر بخاطر استفاده از حق آزادی بیان و تجمع و تشکل مسالمت‌آمیز در زندان هستند و لغو حکم‌های آن‌ها و فراهم کردن امکان جبران مافات برای آن‌ها
- توقف نظارت غیرقانونی و حملات دیجیتال علیه افرادی که از حق خود برای آزادی بیان، تجمع و تشکل استفاده می‌کنند و تضمین این‌که تمام این حرکات به سرعت، به طور بی‌طرفانه و کامل مورد تحقیق قرار بگیرد
- تضمین این‌که تمامی اتهامات در مورد سورفتار و شکنجه در زندان و تمامی مرگ‌ها در زندان مورد تحقیق سریع، بی‌طرفانه، کامل و دقیق قرار بگیرد و عاملین آن‌ها مسئول دانسته شوند.
- لغو ممنوعیت سفر علیه افرادی که از حقوق آزادی بیان، تجمع و تشکل خود استفاده می‌کنند، اعضای خانواده و همکاران آن‌ها

آزادی بیان در اینترنت

۳۳. ایران در سال ۲۰۱۴ پیشنهادی را پذیرفت که به موجب آن می‌بایست دست به «اقداماتی برای تضمین دسترسی عمومی به اینترنت «بزند»⁶⁹. این کشور دو پیشنهاد دیگر در مورد بهبود آزادی بیان و دسترسی اینترنتی به اطلاعات را بخشا پذیرفت⁷⁰. ایران پیشنهادهای حاکی بر «پایان

⁶⁶ نگاه کنید به رضائیان که هک ایمیل‌هایش قبل از دستگیری در صفحه ۵ کتاب خود با عنوان «زندانی» نوشته <https://www.amazon.com/Prisoner-Prison-Solitary-Confinement-High-Stakes-Extraordinary/dp/0062691570>

و ضبط غیرقانونی پلتفرم‌های دیجیتال نازنین زاغری رتکیف و کاووس سیدامامی <https://www.article19.org/resources/iran-cases-zaghari-ratcliffe-seyed-emami-create-dark-precedent-privacy-violations-unlawful-detentions/>

⁶⁷ صفحه توئیتر جمعیت امام علی: <https://twitter.com/imamalisociety>

⁶⁸ برای پژوهش و فعالیت‌های پروژه تهدیدهای ایران نگاه کنید به <https://iranthreats.github.io/>. سایر اسناد مربوط به آزار دیجیتال فعالین، روزنامه‌نگاران و جامعه مدنی در این گزارش آرتیکل ۱۹ با عنوان «فضای تنگ در اینترنت، بخش دوم: جنگ نرم و تاکتیک‌های سایبری در ایران» آمده است. <https://www.article19.org/resources/tightening-the-net-part-2-the-soft-war-and-cyber-tactics-in-iran/>

⁶⁹ ۱۳۸،۲۳۹

⁷⁰ ۱۳۸،۲۳۴؛ ۱۳۸،۲۳۱

محدودیت‌های شدید و نظارت بر اینترنت «را هم مورد توجه قرار داد»⁷¹. علیرغم وعده‌های انتخاباتی مبنی بر باز نگاه داشتن اینترنت، آزادی بیان اینترنتی تحت فشار بی‌سابقه قرار گرفته.⁷² قوانین محدودکننده اصلاح نشده‌اند و انسداد و فیلترینگ محتوای سایبری در پی اعتراضات دسامبر ۲۰۱۷ شدت گرفته است. در عین حال دولت دست به اقداماتی برای از میان بردن گمنامی کاربران اینترنت و مرکزی ساختن زیرساخت‌های اینترنت جهت افزایش کنترل بر گردش آزاد اطلاعات در اینترنت زده است.

۳۴. صداهای مخالف اغلب تحت قانون مجازات اسلامی بخاطر بیان خود در اینترنت تحت تعقیب قضایی قرار می‌گیرند، بخصوص بخاطر پست‌های خود در پلتفرم‌های شبکه‌های اجتماعی، چنان‌که در چندین مورد فوق‌الذکر می‌بینیم. سازمان‌های ما در ضمن نگران تعقیب‌های قضایی مربوط به بیان در اینترنت تحت مفاد قانونی شامل مجازات اعدام هستند:

— سینا دهقان در آوریل ۲۰۱۸ به جرم توهین به پیامبر تحت ماده ۲۶۲ محکوم شناخته شد. این بخاطر پست‌های او در شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های پیام‌رسانی بود. او مواجه با مجازات مرگ است و در حال حاضر منتظر نتیجه دادگاه تجدیدنظر⁷³ حکم او بر اساس اعتراف اجباری به دست آمده است.⁷⁴

— سهیل اعرابی، عکاسی که در نوامبر ۲۰۱۳، دستگیر شد بخاطر پست‌های فیس‌بوکی که به پیامبر «اهانت» کرده بود (ماده ۲۶۲) به اعدام محکوم شد. حکم او در سال ۲۰۱۵ لغو شد و نهایتاً در مورد توهین به رهبر (ماده ۵۱۴) و تبلیغ علیه نظام (ماده ۵۰۰) مقصر شناخته شد و به ده و نیم سال زندان محکوم شد.⁷⁵

— مدیران کانال‌های شبکه‌های اجتماعی که در ایران برای گردش اطلاعات از آن‌ها استفاده می‌شود، بخصوص تلگرام، نیز تحت قانون مجازات اسلامی هدف گرفته شده‌اند.

۳۵. قانون جرایم رایانه‌ای که در سال ۲۰۱۰ تصویب شده نیز آزادی بیان و اطلاعات و حق حریم خصوصی را زیر سوال می‌برد.⁷⁶ مفاد گنگ آن به مقامات انتظامی از جمله سپاه پاسداران و پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعات (فتا) امکان می‌دهد افرادی را که می‌خواهند ساکت کنند تحت تعقیب قرار دهند.⁷⁷ ماده ۱۰ این قانون کنترل افراد توسط دولت را تسهیل می‌کند چرا که استفاده از رمزگذاری توسط کاربران و شرکت‌های اینترنتی را ممنوع می‌سازد. در حالی که این امر برای ایجاد توازن در مقابل تاثیر چشمگیر محدودیت‌های قانونی که قابلیت کاربران اینترنتی برای جستجو و انتشار آزادانه اطلاعات در اینترنت را سد می‌کنند ضروری است.

۳۶. در زمان اعتراضات در دسامبر ۲۰۱۷ و ژانویه ۲۰۱۸ کاربران اینترنتی خبر از دوره‌های مدام قطع اینترنت در آی‌اس‌پی‌های مختلف در سراسر ایران می‌دادند. کاربران قادر به ارتباط با وبسایت‌ها و نرم‌افزارهای خارج از ایران نبودند.⁷⁸

71. ۱۳۸۰۲۳۰: ۱۳۸۰۲۳۴

72. مجموعه گزارش‌های آرتیکل ۱۹ با عنوان «فضای تنگ در اینترنت» در ایران؛ قابل دسترسی در

<https://www.article19.org/tightening-net-monitoring-internet-freedoms-iran/>

73. «حکم اعدام بخاطر آزادی نظر در ایران؛ تقاضای تجدید محاکمه.» سازمان حقوق بشر ایران، ۹ آوریل ۲۰۱۸،

<https://iranhr.net/en/articles/3274/>

74. «مرد جوانی که به جرم توهین به اسلام در اینترنت با مجازات مرگ روبرو است با فریب اعترافات خود را امضا کرده.» کمپین

حقوق بشر در ایران، ۲۴ مارس ۲۰۱۷، [https://www.iranhumanrights.org/2017/03/young-man-facing-death-for-](https://www.iranhumanrights.org/2017/03/young-man-facing-death-for-insulting-islam-online-tricked-into-signing-confession/)

[insulting-islam-online-tricked-into-signing-confession/](https://www.iranhumanrights.org/2017/03/young-man-facing-death-for-insulting-islam-online-tricked-into-signing-confession/)

75. نگاه کنید به صفحه ۱۰ «فضای تنگ در اینترنت: آزادی‌های اینترنتی در ایران پیش از انتخابات ۲۰۱۷.» آرتیکل ۱۹، مه ۲۰۱۷،

https://www.article19.org/data/files/medialibrary/38743/Online_freedoms_in_Iran_final.pdf

76. «جمهوری اسلامی ایران: قانون جرایم رایانه‌ای»، آرتیکل ۱۹، ۲۰۱۲، <https://bit.ly/1RecP6R>

<https://www.article19.org/resources.php/resource/2922/en/iran:-computer-crimes-law>

77. فتا در سال ۲۰۱۱ به عنوان واحد جرایم سایبری نیروی انتظامی سراسری ایران تشکیل شد. این واحد در انطباق با قانون

جرایم سایبری که مجلس ایران در سال ۲۰۱۰ تصویب کرد تاسیس شد. <http://bbc.in/1VOXj2I>

78. «اینترنت به شدت مختل شده ایران در زمان اعتراضات: «وبسایت‌ها به زحمت باز می‌شوند.» کمپین حقوق بشر ایران، ۲

ژانویه ۲۰۱۸، قابل دسترسی در <https://tinyurl.com/y78butao>

۳۷. شورای امنیت ملی به مرکز تبادل ترافیک داده دستور داد ترافیک اینترنتی را مختل کند که نشان می‌دهد حتی روندهای قانونی خود ایران هم دنبال نشدند. طبق قانون کشور، فیلترینگ باید در پی تصمیم «کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه» باشد که درون قوه قضائیه مستقر است و نه دستگاه‌های امنیتی.

۳۸. وسایل دور زدن اینترنت همچون نرم‌افزار «لنترن» نیز مورد هدف قرار گرفتند و دسترسی به سرویس‌های کلاهداسی همچون «دیجیتال اوشن» سد شد، علیرغم این واقعیت که بسیاری شرکت‌های محلی از این وب‌سایت برای مقاصد دیگر استفاده می‌کنند و در نتیجه تأثیرات غیرعامدانه جنبی پدید آمدند.⁷⁹

۳۹. توئیتر همچنان به طور کامل در ایران مسدود است. اولین مسدود شدن این شبکه در سال ۲۰۰۹ در زمان انتخابات ریاست‌جمهوری و اعتراضات پس از آن بود. اعضای ارشد قوه قضائیه خبر از فیلتر شدن اینستاگرام در آینده بابت آن چه ادعا می‌کنند تبلیغ بی‌اخلاقی است داده‌اند. تلگرام (که با اختلاف بسیار از بقیه، محبوب‌ترین نرم‌افزار پیام‌رسانی در ایران است و بیش از ۴۰ میلیون کاربر دارد) در روز ۳۰ آوریل ۲۰۱۸ به حکم دادگاه و بر بنیان امنیت ملی کاملاً فیلتر شد. البته استفاده از این نرم‌افزار در سازماندهی اعتراضات اوایل سال ۲۰۱۸ را انگیزه اصلی این حرکت می‌دانند.⁸⁰ فیلتر کردن تلگرام باعث فیلترینگ جانبی چشمگیر شده است: کاربران اینترنت از دشواری دسترسی به اپل استور و واتساپ و استفاده از نرم‌افزارهای دور زننده و همچنین ارتباطات آرام‌تر و کاهش سرعت رمزگذاری خبر دادند.⁸¹

۴۰. در حالی دسترسی به تلگرام و سایر پلتفرم‌ها محدودتر شده که نسخه‌های ایرانی و خصوصی این پلتفرم‌ها محبوب‌تر شده‌اند از جمله پلتفرم‌هایی همچون هانگرام و تلگرام طلایی. احتمال ارتباط بین صاحبان این پلتفرم‌ها و دولت مطرح است و نگرانی‌های جدی در مورد حریم خصوصی و امنیت کاربران پیش آمده است. اکثریت این پلتفرم‌ها در ضمن رمزگذاری کاربر به کاربر ندارند و این امنیت کاربران را بیشتر زیر سوال می‌برد.⁸²

۴۱. در روز ۱۹ نوامبر ۲۰۱۸ شاهد تحول نگران‌کننده‌ای در عرصه تقنینی بودیم. متن اولیه طرح «ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» منتشر شد⁸³ که هدفش استفاده از اصل ۲۷ برای مجرم ساختن از کاربران اینترنتی است که از وب‌سایت‌های فیلترشده بازدید می‌کنند. این اتهام می‌تواند تا ۶ ماه زندان در بر داشته باشد.

۴۲. تشدید انسداد و فیلترینگ تاییدی است بر نگرانی‌ها حول گسترش کنترل دولت که «شبکه ملی اطلاعات»⁸⁴ که اولین بار در سال ۲۰۱۲ برپا شد⁸⁵ ممکن ساخته است. تلاش‌های دولت بخصوص نگران‌کننده هستند چرا که جرایم محتوامحور در قانون جرایم رایانه‌ای وسیعاً تعریف شده‌اند و همچنین قدرت‌های وسیع کنترل، نظارت، جستجو و مصادره که همراه این جرایم

⁷⁹ «گزارش نت‌وندان (شهروندان اینترنتی): مقامات ایران شبکه جهانی اینترنت و پلتفرم‌های پیام‌رسانی را مسدود می‌کنند»، گلوبال ویسز ادواکز، ۴ ژانویه ۲۰۱۸.

http://www.slate.com/blogs/future_tense/2018/01/04/netizen_report_iranian_authorities_blocking_international_web_traffic_messaging.html

⁸⁰ «ایران: انسداد تلگرام ضربه‌ای است به آزادی بیان». اکسس ناو، ۱۱ مه ۲۰۱۸. <https://www.accessnow.org/iran-the-block-on-telegram-is-a-blow-to-freedom-of-expression/>

⁸¹ وزارت ارتباطات این‌را تایید کرده. «بستن فیلترشکن‌ها شروع شده است»، ایرنا، ۱۵ مه ۲۰۱۹، قابل دسترس در <http://www.irna.ir/fa/News/82916267>

⁸² «فضای تنگ در اینترنت: اینترنت در زمان بران ارز». آرتیکل ۱۹، اکتبر ۲۰۱۸، صفحات ۱۱ تا ۱۳. قابل دسترس در https://www.article19.org/wp-content/uploads/2018/10/TTN-6_Eng_10.18.pdf

⁸³ «متن طرح ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی». ایسنا، ۱۹ نوامبر ۲۰۱۸. <https://www.isna.ir/news/97082813960/%D9%85%D8%AA%D9%86-%D8%B7%D8%B1%D8%AD-%D8%B3%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%AF%D9%87%DB%8C-%D9%BE%DB%8C%D8%A7%D9%85-%D8%B1%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%B9%DB%8C>

⁸⁴ بعضی اوقات به عنوان اینترنت «حلال»، اینترنت ملی یا پروژه اینترنت ملی هم شناخته می‌شود.

⁸⁵ «فضای تنگ در اینترنت: پروژه اینترنت ملی ایران». آرتیکل ۱۹، ۲۹ مارس ۲۰۱۷، <https://www.article19.org/resources/tightening-the-net-irans-national-internet-project/>

آمده‌اند.⁸⁶ تلاش‌های بیشتر برای زیر سوال بردن اصول بی‌طرفی اینترنت از طریق متقاعد کردن شرکت‌های مخابرات ایرانی به اعطای یارانه به ایرانیانی که از پلتفرم‌های محلی اینترنت (که دولت بر آن‌ها نفوذ دارد) استفاده می‌کنند باعث تقویت ظرفیت‌های سانسور و نظارت دولت شده است.⁸⁷

۴۳. در روز ۲۸ ژوئیه ۲۰۱۸ لایحه «صیانت و حفاظت از داده‌های شخصی» اعلام شد و این اتفاق ما را نگران می‌کند.⁸⁸ این لایحه نمایانگر سیاست‌هایی است که شورای عالی فضای مجازی در سال ۲۰۱۷ منتشر کرده و هدفش ملی‌سازی زیرساخت‌های اینترنت در ایران است.⁸⁹ این لایحه کنترل بر اینترنت را ممکن می‌کند و دسترسی به نرم‌افزارها و رسانه‌های اجتماعی خارجی را کاهش می‌دهد و اتکا به فن‌آوری‌های ایرانی که از امنیت کمتری برخوردارند افزایش می‌دهد.⁹⁰

۴۴. ماده ۳۸ این لایحه آی‌اس‌پی‌ها و پلتفرم‌ها را می‌دارد اطلاعات خود را به مراکز پردازش داده در خاک ایران منتقل کنند و داده‌های مربوط به شهروندان ایران را تنها درون ایران حفظ کنند. متن اولیه لایحه شامل مفادی که صراحتاً پاسدار حق آزادی بیان، آزادی رسانه، دانشگاه، هنر و ادبیات باشند نیست.⁹¹

۴۵. تحریم‌های آمریکا بر ایران همچنان بر آزادی بیان و اطلاعات تأثیر می‌گذارند.⁹² در دسامبر ۲۰۱۸، وب‌سایت «اسلک» موقتاً تمام کاربرانی که سابقه دسترسی به این پلتفرم از آدرس‌های آی‌پی ایرانی داشتند ممنوع کرد. اسلک تحت فشار عمومی این حساب‌ها را برگرداند اما همچنان کاربرانی را که از ایران به آن متصل هستند مسدود می‌کند.⁹³ شرکت اپل در مارس ۲۰۱۸ «اپ استور» را درون ایران از دسترس خارج کرد و این تأثیرات چشمگیری بر قابلیت مردم در ایران برای ارتباط اینترنتی در این لحظه خطر سیاسی داشته است.⁹⁴ انسداد تلگرام در آوریل ۲۰۱۸ منجر به انسداد جانی واتساپ و قطع بسیاری وی‌پی‌ان‌ها شد: کاربران دستگاه‌های اپل قادر به دسترسی به اپ استور از طریق وب‌سایت‌های نیابتی معمول نبودند و قادر به دریافت وی‌پی‌ان‌های جدید یا نرم‌افزارهای ارتباطی نیز.⁹⁵

پیشنهادات

— خودداری از هر اقدامی که می‌کوشد عامدانه دسترسی به اینترنت یا شبکه‌های تلفن همراه را مختل کند (از جمله تعطیلی اینترنت، انسداد و فیلترینگ) بخصوص در زمان اعتراضات و انتخابات. رفع انسداد تلگرام و توئیتر.

— انجام تمام اقدامات لازم برای تضمین آزادی بیان و اطلاعات در اینترنت از جمله با قطع آزار افرادی که از حق آزادی بیان در اینترنت استفاده می‌کنند

⁸⁶ «جمهوری اسلامی ایران: قانون جرایم سایبری.» آر‌تی‌کل ۱۹، ۲۰۱۲، <https://bit.ly/1RecP6R>

⁸⁷ «فضای تنگ در اینترنت: کنترل‌های اینترنتی در زمان اعتراضات ایران و پس از آن‌ها.» آر‌تی‌کل ۱۹، ۸ مارس ۲۰۱۸، <https://www.article19.org/resources.php/resource/2922/en/iran:-computer-crimes-law>

⁸⁸ «لایحه صیانت و حفاظت از داده‌های شخصی»، در وب‌سایت وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات، ۲۸ ژوئیه ۲۰۱۷، قابل دسترس در <https://bit.ly/2xFRi0X>

⁸⁹ «لایحه صیانت و حفاظت از داده‌های شخصی»، در وب‌سایت وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات، ۲۸ ژوئیه ۲۰۱۷، قابل دسترس در <https://bit.ly/2xFRi0X>

⁹⁰ مواد «مقررات عمومی حفاظت از داده اتحادیه اروپا»: پردازش آزادی ارتباطات و اطلاعات؛ قابل دسترس در <https://bit.ly/2MLN3Gz>

⁹¹ تحلیل قانونی آر‌تی‌کل ۱۹، به زودی

⁹² تحریم‌های فن‌آوری علیه ایران ده‌ها سال است وجود دارند. «تحریم‌های ایران.» وزارت خزانه‌داری آمریکا.

⁹³ «اسلک دانشگاهی ایرانی مقیم کانادا را بخاطر تحریم‌ها ممنوع کرده.» وایس مادربورد، ۲۱ دسامبر ۲۰۱۸، قابل دسترس در https://motherboard.vice.com/en_us/article/bjek8w/slack-bans-iranian-academic-sanctions

⁹⁴ «اپل به نظر ایران را کاملاً از اپ استور قطع کرده.» ده‌ورج. ۱۵ مارس ۲۰۱۸، قابل دسترس در <https://www.theverge.com/2018/3/15/17126342/apple-iran-app-store-block>

⁹⁵ «بستن دروازه‌ها: عواقب ممنوعیت تلگرام در ایران.» کمپین حقوق بشر ایران، ژوئن ۲۰۱۸، <https://www.iranhumanrights.org/wp-content/uploads/Closing-the-gates-3-online.pdf>

— اتخاذ قوانین روشن که تضمین کنند محتوای اینترنتی تنها بر بنیان تصمیمات قضایی مسدود می‌شود و تنها زمانی که اکیدا ضروری، متناسب و در تبعیت از قانون و موازین بین‌المللی حقوق بشر است

— تضمین حق حریم خصوصی در اینترنت از جمله با خودداری از دست زدن به اقداماتی که امکان گمنامی کاربران در اینترنت را محدود می‌کنند از جمله با استفاده از رمزگذاری و ابزارهای دور زدن.

— لغو تمامی مقرراتی که ذخیره داده در محل را ضروری می‌کنند و تلاش برای مجبور کردن کاربران به استفاده از پلتفرم‌های محلی و سایر اقداماتی که هدفشان مرکزی‌سازی کنترل بر اینترنت است.

— خروج لایحه «صیانت و حفاظت از داده‌های شخصی» و طرح «ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» از مجلس و ایجاد اصلاحات جامع در آنها برای تضمین این که مطابق با قانون و موازین بین‌المللی حقوق بشر باشند.

— اصلاح جامع «قانون جرایم رایانه‌ای» با مشارکت کامل و موثر تمام طرفین ذینفع از جمله جامعه مدنی بخصوص لغو مفادی که محدودیت‌های غیرموجه بر حق حریم خصوصی و آزادی بیان و اطلاعات ایجاد می‌کنند.

حق اطلاعات

۴۶. ایران در سال ۲۰۱۴ پیشنهاد «حذف محدودیت برگردش آزاد اطلاعات از جمله از طریق اینترنت» را بخشا پذیرفت.⁹⁶ در سال ۲۰۱۶ شاهد تحولی مثبت بودیم. منشور حقوق شهروندی که الزام قانونی ندارد حق دسترسی به اطلاعات عمومی موجود در موسسات عمومی و موسسات خصوصی ارائه‌دهنده خدمات عمومی را برپا کرد (ماده ۳۰) و به افراد حق داد به داده‌های شخصی که این نهادها در مورد آنها در دست دارند دسترسی پیدا کنند (ماده ۳۱).⁹⁷ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات سال ۲۰۰۹ بنیانی حقوقی برای حق شهروندان به دسترسی به اطلاعاتی که در اختیار موسسات دولتی و بعضی نهادهای خصوصی است ارائه می‌کند.

۴۷. اتخاذ این قانون قدم مثبتی بود و اعمال آن از سال ۲۰۱۵ نیز مورد استقبال ما است.⁹⁸ با این حال این قانون نیازمند اصلاحات بیشتر است. به طور مشخص:

— طبق تبصره ۱ ماده ۱۰⁹⁹ نهادهای تحت کنترل رهبری (همچون سپاه پاسداران، وزارت اطلاعات و شورای عالی فضای مجازی) تنها اجازه دارند اجازه دارند خود اطلاعاتی در مورد

⁹⁶ ۱۳۸،۲۳۴

⁹⁷ نگاه کنید به ترجمه انگلیسی این قانون که به این گزارش الحاق شده است. «ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آر‌تی‌کل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، قابل دسترس در <https://www.article19.org/resources/iran-review-of-the-publication-and-free-access-to-information-act-2009-2/>

⁹⁸ نگاه کنید به تحلیل قانونی کامل آر‌تی‌کل ۱۹، «ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آر‌تی‌کل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، قابل دسترس در <https://www.article19.org/resources/iran-review-of-the-publication-and-free-access-to-information-act-2009-2/>

⁹⁹ ماده ۱۰: هر يك از مؤسسات عمومی باید جز در مواردی که اطلاعات دارای طبقه‌بندی می‌باشد، در راستای نفع عمومی و حقوق شهروندی دست کم به طور سالانه اطلاعات عمومی شامل عملکرد و ترازنامه (بیلان) خود را با استفاده از امکانات رایانه‌ای و حتی‌الامکان در يك کتاب راهنما که از جمله می‌تواند شامل موارد زیر باشد منتشر سازد و در صورت درخواست شهروند با اخذ هزینه تحویل دهد:

الف. اهداف، وظایف، سیاستها و خطی مشی‌ها و ساختار.

ب. روشها و مراحل اتمام خدماتی که مستقیماً به اعضاء جامعه ارائه می‌دهد.

ج. ساز و کارهای شکایت شهروندان از تصمیمات یا اقدامات آن مؤسسه.

د. انواع و اشکال اطلاعاتی که در آن مؤسسه نگهداری می‌شود و آیین دسترسی به آنها.

ه. اختیارات و وظایف مأموران ارشد خود.

و. تمام ساز و کارها یا آیین‌هایی که به وسیله آنها اشخاص حقیقی و حقوقی و سازمانهای غیردولتی می‌تواند در اجراء اختیارات آن واحد مشارکت داشته یا به نحو دیگری مؤثر واقع شوند.

ساختارها و فعالیت‌هایشان با اجازه رهبری منتشر کنند و این باعث می‌شود مبهم‌ترین نهادهای عمومی از نظارت بگریزند و این علیرغم علاقه بالای عمومی به فعالیت‌های آن‌ها است.

— تنها شهروندان حق دسترسی به اطلاعات مورد حفاظت را دارند و در ضمن اشخاص حقوقی مستقر در ایران (ماده ۲). این تمام مهاجرین را حذف می‌کند که ناقض حق حفاظت برابر تحت قانون است.¹⁰⁰

— فصل چهارم قانون استثنای وسیع و مبهمی تعیین کرده که طبق گزارش‌ها اغلب با اشاره به آن‌ها از انتشار اطلاعات سرپا زده می‌شود.¹⁰¹

* ماده ۱۳ انتشار اطلاعات طبقه‌بندی‌شده را مستثنی می‌کند. این مشکل آفرین‌ترین بخش است و اشاره‌اش به قانون اسرار دولتی سال ۱۳۵۴ است، قانونی قدیمی از زمان حکومت شاه که بدون جزئیات چندان اطلاعات طبقه‌بندی‌شده را وسیعاً تعریف می‌کند.¹⁰²

* تبصره ۲ ماده ۱۷ انتشار اطلاعاتی که منجر «هتک عرض و حیثیت افراد» شود و یا «مغایر عفت عمومی و یا اشاعه فحشا» باشد مستثنی می‌کند و این مغایر با موازین بین‌المللی است.¹⁰³

— فصل پنجم، کمیسیون و دبیرخانه‌ای برای نظارت و به عنوان ساز و کار تقاضای تجدیدنظر ایجاد می‌کند اما این کمیسیون مستقل نیست: اعضای آن همه مقامات ارشد دولتی هستند و نماینده نهادهای قدرتمند عمومی که بسیاری‌شان تعهد چندانی به شفافیت ندارند.¹⁰⁴ ساز و کار تجدید نظر هم به روشنی تنظیم نشده.

تبصره. حکم این ماده در مورد دستگاههایی که زیر نظر مستقیم مقام رهبری است، منوط به عدم مخالفت معظم له می‌باشد. «ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آرتیکل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، قابل دسترسی در

<https://www.article19.org/resources/iran-review-of-the-publication-and-free-access-to-information-act-2009-2/>

¹⁰⁰ ماده ۲: هر شخص ایرانی حق دسترسی به اطلاعات عمومی را دارد، مگر آن که قانون منع کرده باشد. استفاده از اطلاعات عمومی یا انتشار آنها تابع قوانین و مقررات مربوط خواهد بود.

«ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آرتیکل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، قابل دسترسی در

<https://www.article19.org/resources/iran-review-of-the-publication-and-free-access-to-information-act-2009-2/>

¹⁰¹ همشهری، «محرمانه‌های فیلترینگ»، ژانویه ۲۰۱۹، روزنامه همشهری، <https://bit.ly/2Flrg8z>

¹⁰² ماده ۱۳: در صورتی که درخواست متقاضی به اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده (اسرار دولتی) مربوط باشد مؤسسات عمومی باید از در اختیار قرار دادن آنها امتناع کنند. دسترسی به اطلاعات طبقه‌بندی شده تابع قوانین و مقررات خاص خود خواهد بود.

¹⁰³ ماده ۱۷: مؤسسات مشمول این قانون مکلفند در مواردی که ارائه اطلاعات درخواست شده به امور زیر لطمه وارد می‌نماید از دادن آنها خودداری کنند.

الف. امنیت و آسایش عمومی.

ب. پیشگیری از جرائم یا کشف آنها، بازداشت یا تعقیب مجرمان.

ج. ممیزی مالیات یا عوارض قانونی یا وصول آنها.

د. اعمال نظارت بر مهاجرت به کشور.

تبصره ۱. موضوع مواد (۱۳) الی (۱۷) شامل اطلاعات راجع به وجود یا بروز خطرات زیست محیطی و تهدید سلامت عمومی نمی‌گردد.

تبصره ۲. موضوع مواد (۱۵) و (۱۶) شامل اطلاعاتی که موجب هتک عرض و حیثیت افراد یا مغایر عفت عمومی و یا اشاعه فحشاء می‌شود، نمی‌گردد.

«ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آرتیکل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، قابل دسترسی در

<https://www.article19.org/resources/iran-review-of-the-publication-and-free-access-to-information-act-2009-2/>

¹⁰⁴ «ایران: بازبینی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ۲۰۰۹»، آرتیکل ۱۹، سپتامبر ۲۰۱۷، قابل دسترسی در

<https://www.article19.org/resources/iran-review-of-the-publication-and-free-access-to-information-act-2009-2/>

۴۸. اعمال قانون کند پیش می‌رود.¹⁰⁵ از سال ۲۰۱۸ تا کنون شمار تقاضاها افزایش یافته¹⁰⁶ اما پاسخ‌ها همیشه داده نمی‌شوند و گاه اطلاعات غلط داده شده.¹⁰⁷ راه روشنی برای تجدینظر یا جبران مافات در متن قانون یا آیین‌نامه‌هایش نیامده و جدول زمانی تعریف‌شده‌ای برای پاسخ به شکایات موجود نیست. گزارش‌هایی که «آرتیکل ۱۹» دریافت کرده نشان می‌دهد که به برخی شکایات‌ها که از طریق درگاه انجام شده یا پاسخی داده نشده و یا عملی در این زمینه صورت نگرفته.

پیشنهادها

— بازبینی و اصلاح «قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات» برای مطابق ساختن آن با قانون حقوق بشر بین‌المللی از جمله با لغو استثنای زیادی وسیعی که در فصل چهارم آمده و تضمین این که وظیفه شفافیت شامل تمام نهادهای مربوطه از جمله دفتر مقام رهبری و تمامی نهادهای تحت نظر او بشود؛ و گسترش حق آزادی اطلاعات به تمام افراد ایران.

* تضمین اعمال کامل قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات از جمله از طریق تصویب آیین‌نامه‌های تشریحی لازم و از طریق اتخاذ روندهای موثر تقاضای تجدینظر و ایجاد نهاد نظارتی کاملاً مستقل.

¹⁰⁵ «چگونگی تقاضای اطلاعات»، آرتیکل ۱۹، ۲۳ ژانویه ۲۰۱۸، قابل دسترس در:

<https://www.article19.org/resources/make-information-request-iran/>

¹⁰⁶ «در دسترسی آزاد به اطلاعات از آخر دوم!»، ایسنا، قابل دسترس در <https://bit.ly/20A1gJg>

¹⁰⁷ مثلاً این نگرانی توسط روزنامه‌نگاری در توئیتر به اطلاع حسین انتظامی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی رسانده شد

<https://twitter.com/kheyzaran/status/1019209072179019776> و یا این مورد که اطلاعات گزارش شده توسط یک

روزنامه‌نگار نامربوط و غلط خوانده شد <https://twitter.com/nasringhavami/status/1092530396489670656> و پاسخ

وزیر به ادعای پاسخ‌های غلط این است که از رسانه‌ها بخواهد این اشخاص را در برابر قانون مسئول قرار دهند

https://twitter.com/h_entezami/status/1061344713800908800؛ همشهری، «مجلس نیمی از درخواست‌های مردم

پاسخ نمی‌دهد»، ۲۰۱۹، قابل دسترس در <https://bit.ly/2YyJKJT>